

Új *Chodatella* Magyarországból

Chodatella symmetrica Hortobágyi nova species

— 9 eredeti ábrával —

A Szelidi-szikestó 1951. évi júliusi nyíltvízi planktonjában szokatlan alakú, eddig még le nem írt *Chodatellára* lettem figyelmes. A növénykék egysejtűek, előlnézetben oválisak, vagy egyik végükön kissé szélesebbek, megnyúlt tojásformájúak. Felülnézetben körvonaluk szabályos kör. Sejtvégeken egy-egy hajlott, 8—10 mikron hosszú erőteljes tüskét hordoznak. A növénykék hossza tüskék nélkül 10-13 mikron, szélessége 5-6 mikron. A sejtüreget egy nagy chloroplastis teljesen kitölti, ennek közepétáján meglehetősen nagyméretű pyrenoida látható. A szaporodás autospórákkal történik. Eddig csupán sejtenként 2—2 autospóra képződését figyelhettem meg, amelyek a sejtfalat felszakítva szabaddá válnak s teljes méretű növényekké nőnek.

Az új zöldalga a *Chlorococcales* rendben a *Chodatella balatonica* Scherffel algához áll rokonságilag a legközelebb. Ezt a növényt Scherffel Aladár a Balatonban találta. Ennél a balatoni növénynél is a pólusokon alakulnak ki a tüskék s ezek száma a felső póluson 2—3, az alsón 1, ritkábban 2. Scherffel növényétől a Szelidi-tóban talált az alábbiakban tér el:

1. A pólusokon 1—1, s minden esetben hajlott tüske ül.
2. Nagyobb méretű.

A *Chodatella balatonicával* való közeli kapcsolatot egy abnormis alakulású példány is alátámasztja. A Szelidi-tóban a júliusi anyagban olyan példányra akadtam, amelynek az alsó pólusán 2 erőteljes hajlott tüske volt (fig. 6—7.). Az új növény hajlott tüskéit azért hangsúlyozom, mert Scherffel növényein a tüskék inkább merevek, kevésbé hajlottak. Ezt tapasztaltam a balatonboglári nyíltvízi és a hortobágyi halastavakban megfigyelt *Chodatella balatonica* algákon is. Scherffel leírásában azt mondja, hogy az alsó póluson a tüskék száma 1, ritkábban 2.

A Balatonban és a hortobágyi halastavakban sok *Chodatella balatonicát* láttam, azok közül egy sem volt olyan, amelynél az egyik sejtvégen csupán egyetlen tüske fejlődött volna ki. Minden példányon a pólusok 2—2 tüskések. *Scherffel* eredeti ábráin az egytűskés növények alsó tüskéje minden esetben egyenes és merev.

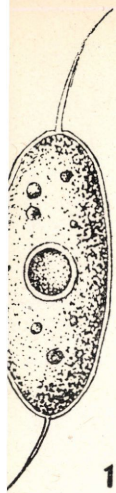
Az új *Chodatella* a genusban különleges helyet foglal el. Tüskéinek a száma a legkevesebb, emellett a *Scenedesmus* nemzetség felé építi ki a rokonsági kapcsolatokat. Az irodalom ugyanis több esetben ad hírt egysejtű, magában álló *Scenedesmusokról*. Magam is több *Scenedesmus* fajnál már megfigyeltem egysejtű, a *Scenedesmusok* között rendellenesnek mondható „coenobiumokat.” Ilyet láttam a *Scenedesmus falcatus* *Chod.*, a *S. acutus* (*Meyen*) *Chod.* és a Szelidi-tóból leírt *S. acutus* var. *globosus* *Hortob.* (1954, fig. 64—67) algáknál.

A növény a Szelidi-tó 1951. évi 456. számú, július 24-iki gyűjtésében található. A vizsgálati anyag 4 m mélyről 5 vízoszlop planktonját tartalmazza. A phytocoenosis a gyűjtőévfajokban leggazdagabb növénytársulása. A 63 meghatározott algból

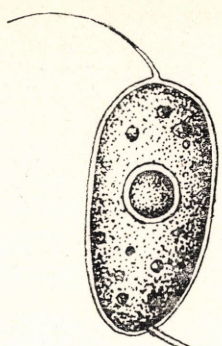
Cyanophyta	14
Euglenophyta	6
Pyrrophyta	2
Chrysophyta, Xanthophyceae	1
Chlorophyta, Chlorophyceae	37
Chlorophyta, Conjugatophyceae	2
Adelomycetes	1
Összesen:	63

Quantitative számottevőbb szervezetek:

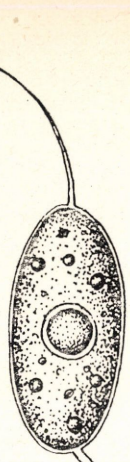
<i>Lyngbya limnetica</i> Lemm.	49,—%
<i>Oscillatoria limnetica</i> Lemm.	24,3 %
<i>Ankistrodesmus falcatus</i> var. <i>acicularis</i> (A. Br.) G. S. West	8,—%
<i>Lyngbya bipunctata</i> Lemm.	7,—%
<i>Dictyosphaerium pulchellum</i> var. <i>minutum</i> Defl.	3,—%
<i>Anabaenopsis nadsonii</i> Woronichin	2,4 %
<i>Synechocystis salina</i> Wislouch	1,7 %
<i>Microcystis holsatica</i> Lemm.	1,5 %
<i>Colacium vesiculosum</i> Ehr.	1,—%
Összesen	97,9 %

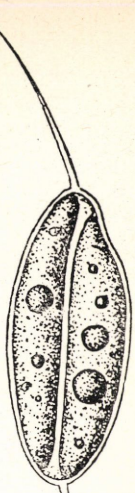
1

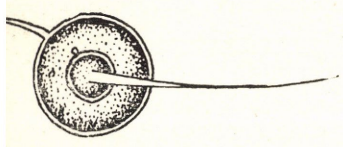
2

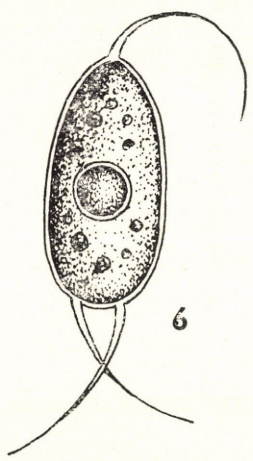
3

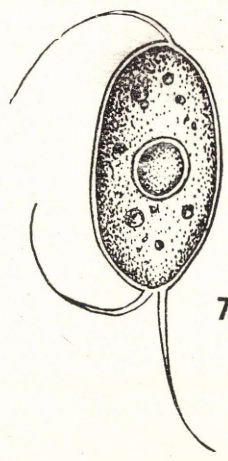
4

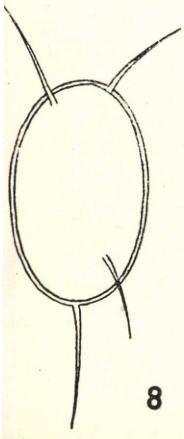
5

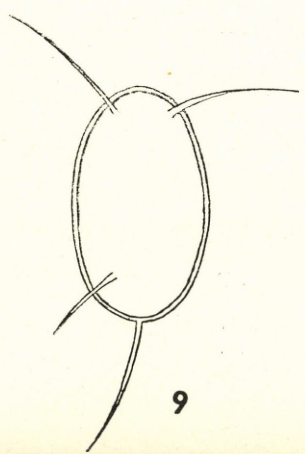
6

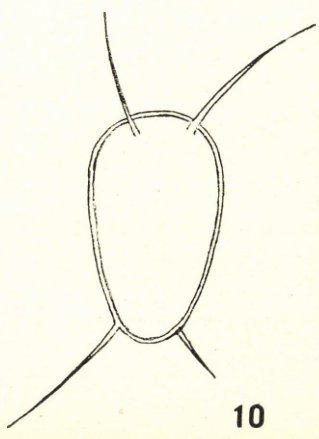
7

8

9

10

A 63 meghatározott szervezetből 9 a phytocoensis 97,9%-át foglalja el, míg a visszamaradó 54-re csupán 2,1% jut. A teljes phytocoenosis quantitatív összetétele:

Cyanophyta	86,6 %
Euglenophyta	1,3 %
Chrysophyta, Xanthophyceae	+
Chrysophyta, Bacillariophyceae	+
Pyrrophyta	+
Chlorophyta, Chlorophyceae	12,—%
Chlorophyta, Conjugatophyceae	+
Adelomycetes	+
Összesen:	99,9 %

A hiányzó 0,1% a + jellel megjelölt növénycsoportokra jut. A phytocoenosis tehát kimondottan *Cyanophyton* társulás. A verticalis gyűjtések domborítják legjobban ki a Szeliditő *Cyanophyton* jellegét. A *Cyanophyta* %-os jelenléte a verticalis planktonban csaknem háromszorosa, mint a felszíni rétegekből vett, mozgó csónakról gyűjtött horizontalis planktonban.

A *Chodatella symmetrica* Hortob. a tó coenoxen tagja.

Felhasznált irodalom Literatura

Chodat, R.: Scenedesmus. Extrait de la Revue d'Hydrologie III. Année No.3—4. Aarau 1926.

Fott, B.: A monograph of the genera Lagerheimia and Chodatella. Vestnik Kralovske Ceské Spolecnosti Nauk. III. Praha, 1948:1—32.

Hortobágyi, T.: Les nouveaux micro-organismes de l'établissement piscicole de Hortobágy et du lac de Szelid. — Acta Botanica Acad. Scient. Hungariae I. 1—2. Budapest, 1954: 89—123.

Hortobágyi, T.: A Szeliditő mikrophytocoenosisai. — Kézirat (in litt.). — 1—135, fig. 1—270 + 10 diagramma, 29 graphicon, 8 térkép.

Kol, E.: Bodenalgien des Balaton-Sees. I. — A Balaton medre talajalgái. — Magyar Biol. Kut. Munk. X. Tihany, 1938: 161—170.

TIBOR HORTOBÁGYI:

Chodatella symmetrica Hortobágyi nova species

Haec nova planta in phytocoenosi apertae aquae Juliae a. 1951. lacus Szelidi nitrum continentis inventa est. Exemplar aquae de die 24. mensis Juli Nr. 456. plancton verticale 5 columnarum aquae ex altitudine 4 m sumptarum continebat. Cellulae ovoideae vel uno in fine paulum latiores. In polis singulae setae 8—10 μ longae. Longitudo planularum sine setis 10—13 μ , latitudo 5—6 μ . Cellulam una chloroplastis magna penitus implet, cuius circa medium magna pyrenoida cerni potest. Propagatio autosporis.

Proximum ad viridem algam **Chodatella balatonica Scherffel** adest, Differt ab ea:

1. singulis setis in polis sedentibus, semper inclinatis,
2. maiore dimensione.

Chodatella symmetrica Hortobágyi paucissimas setas inter membra generis habet. Adiacet generi **Scenedesmus** quoque. De **Scenedesmis** unicellulis, solitariis litterae iam saepenumero tradebant. Apud algas **Scenedesmus falcatus** Chod., **S. acutus (Meyen) Chod.** et communicatas ex lacu Szelidi **S. acutus** var. **globosus Hortob.** ipse quoque vidi „coenobia“ unicellula, quae inter **Scenedesmos** extraordinaria nominari possunt. (cf. Hortobágyi, 1954. fig. 64—67).

In phytocoenosi coniuncte 63 varias plantas determinavi, **Chodatella** nova membrum coenoxenum phytocoenosis definite **Cyanophyta** erat. Condiciones ad qualitatem et quantitatem pertinentes tabulis texti Hungarici amplius illustrantur.

DR. HORTOBÁGYI TIBOR:

Új **Chodatella** Magyarországból c. cikkének

á b r a m a g y a r á z a t a :

1—7.: **Chodatella symmetrica** Hortob. n. sp. — Nagyítás: 2500 X. 5.: felülnézet, a többi előlnézet. — 6—7.: abnormitas.

8—10: **Chodatella balatonica** Scherffel. — Nagyítás: 2000 X.
